

ELEKTRON HUKUMAT PORTALLARIDA O‘ZBEK TILIDAN FOYDALANISH MASALALARI: MY.GOV.UZ, LEX.UZ VA SOLIQ.UZ PLATFORMALARI TAHLILI

Abdurahmanova Sayyora Bozorboy qizi

TDIU ijtimoiy va aniq fanlar kafedrası o‘qituvchisi PhD

E-mail: sayyoraabdurahman@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasida elektron hukumat tizimini rivojlantirish jarayonida davlat tilidan foydalanish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida my.gov.uz, lex.uz va soliq.uz platformalari misolida elektron xizmatlarda o‘zbek tilining qo‘llanish darajasi, lingvistik sifati, foydalanuvchilar uchun qulayligi va huquqiy asoslari o‘rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, davlat tilining elektron platformalarda keng qo‘llanilishi fuqarolarning raqamli xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini oshirmoqda. Shu bilan birga, ayrim texnik va terminologik muammolar saqlanib qolmoqda. Maqolada elektron hukumat tizimida o‘zbek tilini rivojlantirish bo‘yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: elektron hukumat, davlat tili, o‘zbek tili, raqamlashtirish, my.gov.uz, lex.uz, soliq.uz, davlat xizmatlari, raqamli lingvistika.

Аннотация

В данной статье анализируются вопросы использования государственного языка в процессе развития системы электронного правительства Республики Узбекистан. В рамках исследования изучены уровень применения узбекского языка, качество интерфейсов, удобство использования и правовые основы функционирования платформ my.gov.uz, lex.uz и soliq.uz. Результаты исследования показывают, что широкое применение государственного языка на электронных платформах способствует повышению доступности цифровых услуг для населения. Вместе с тем сохраняются отдельные технические и терминологические проблемы. В статье разработаны предложения и рекомендации по совершенствованию использования узбекского языка в системе электронного правительства.

Ключевые слова: электронное правительство, государственный язык, узбекский язык, цифровизация, my.gov.uz, lex.uz, soliq.uz, государственные услуги, цифровая лингвистика.

Kirish

So‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasida raqamlashtirish siyosati davlat boshqaruvi tizimining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Davlat xizmatlarini elektron shaklda ko‘rsatish, fuqarolar va davlat organlari o‘rtasidagi munosabatlarni soddalashtirish, ochiqlik va shaffoflikni ta‘minlash maqsadida elektron hukumat tizimi jadal rivojlantirilmoqda. Raqamli texnologiyalarni keng joriy etish jarayonida davlat tilining elektron platformalarda qo‘llanilishi alohida ahamiyat kasb etadi.

O‘zbekiston Respublikasining “Davlat tili haqida”gi Qonuniga muvofiq, o‘zbek tili davlat boshqaruvi, ish yuritish va rasmiy munosabatlarning asosiy vositasi hisoblanadi. Shu sababli davlat tomonidan yaratilayotgan elektron platformalar, axborot tizimlari va davlat xizmatlari portallarida o‘zbek tilining to‘liq va sifatli qo‘llanilishi zarur hisoblanadi.

Elektron hukumat tizimida davlat tilining samarali qo'llanishi bir necha jihatdan muhimdir. Birinchidan, aholining katta qismi davlat xizmatlaridan aynan o'zbek tilida foydalanadi. Ikkinchidan, davlat tilining elektron platformalardagi mavqei milliy identitet va madaniy mustaqillikni mustahkamlaydi. Uchinchidan, raqamli kommunikatsiya tizimlarida o'zbek tilining rivojlanishi zamonaviy raqamli lingvistika va terminologiyaning shakllanishiga xizmat qiladi.

Mazkur maqolada elektron hukumat tizimidagi uchta muhim platforma — my.gov.uz, lex.uz va soliq.uz misolida davlat tilidan foydalanish holati tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida platformalarning interfeys sifati, til me'yorlariga rioya qilinishi, foydalanuvchilar uchun qulayligi hamda terminologik muammolar o'rganildi.

Elektron hukumat tizimi va davlat tilining huquqiy asoslari

Elektron hukumat tizimini rivojlantirish O'zbekistonda davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. "Elektron hukumat to'g'risida"gi Qonun davlat organlari faoliyatini raqamlashtirish, elektron xizmatlarni rivojlantirish hamda axborot texnologiyalaridan samarali foydalanishni nazarda tutadi.

Davlat tilining elektron axborot tizimlarida qo'llanishi esa "Davlat tili haqida"gi Qonun bilan tartibga solinadi. Ushbu qonunga ko'ra, davlat organlarining faoliyati, rasmiy hujjatlar va davlat xizmatlari davlat tilida amalga oshirilishi lozim.

2020–2030-yillarda o'zbek tilini rivojlantirish konsepsiyasida ham raqamli platformalarda davlat tilidan foydalanishni kengaytirish muhim vazifalardan biri sifatida belgilangan. Konsepsiyada quyidagi masalalarga alohida e'tibor qaratilgan:

- davlat tilining internet va elektron platformalardagi mavqeini oshirish;
- zamonaviy o'zbekcha terminologiyani rivojlantirish;
- elektron lug'atlar va til korpuslarini yaratish;
- dasturiy mahsulotlarni davlat tiliga moslashtirish;
- lotin yozuviga asoslangan yagona standartni shakllantirish.

Mazkur normativ-huquqiy asoslar elektron hukumat tizimida davlat tilidan foydalanishni rivojlantirish uchun mustahkam zamin yaratmoqda.

My.gov.uz platformasida o'zbek tilidan foydalanish

my.gov.uz portali O'zbekiston Respublikasining Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali hisoblanadi. Portal orqali fuqarolar va tadbirkorlik subyektlariga yuzlab elektron xizmatlar ko'rsatiladi. Mazkur platforma davlat va fuqarolar o'rtasidagi raqamli aloqaning asosiy vositalaridan biri sifatida faoliyat yuritmoqda.

Portal interfeysining asosiy qismi o'zbek tilida ishlab chiqilgan. Bosh sahifa, xizmat bo'limlari, ariza topshirish oynalari, elektron shakllar va ko'plab yo'riqnomalar davlat tilida taqdim etilgan. Bu holat aholining katta qismi uchun platformadan foydalanishni yengillashtiradi.

Platformaning ijobiy jihatlaridan biri — o'zbek tilidagi matnlarning sodda va tushunarli uslubda yozilganidir. Davlat xizmatlariga oid ko'rsatmalar oddiy foydalanuvchi uchun tushunarli shaklda berilgan. Bu esa raqamli savodxonlik darajasi turlicha bo'lgan foydalanuvchilar uchun qulaylik yaratadi.

Shuningdek, portalning mobil ilovasi ham o'zbek tilida ishlaydi. Bu esa mobil foydalanuvchilar sonining ortishi sharoitida muhim omil hisoblanadi. Mobil ilova orqali davlat xizmatlaridan foydalanishda til muammolarining kamayishi fuqarolar uchun qo'shimcha qulaylik yaratmoqda.

Biroq tahlillar ayrim kamchiliklarni ham ko'rsatadi. Xususan:

- ba'zi texnik terminlar ingliz tilida qoldirilgan;

- ayrim interfeys elementlarida rus tilidagi iboralar uchraydi;
- ayrim xizmatlar tavsifida terminologik yagona standart mavjud emas;
- lotin va kirill yozuvlarining aralash qo'llanilishi kuzatiladi.

Masalan, “login”, “SMS confirmation”, “online payment” kabi atamalar ba'zan tarjimasiz qo'llaniladi. Bu esa davlat tilining to'liq funksional ishlatilishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shunga qaramay, my.gov.uz portali elektron hukumat tizimida davlat tilini joriy etish bo'yicha eng ilg'or platformalardan biri hisoblanadi.

lex.uz milliy qonunchilik bazasi O'zbekiston Respublikasi normativ-huquqiy hujjatlarining rasmiy elektron manbasi hisoblanadi. Ushbu platforma davlat tilining huquqiy va rasmiy maqomini mustahkamlashda alohida ahamiyat kasb etadi. Platformada qonunlar, farmonlar, qarorlar va boshqa normativ hujjatlar o'zbek tilida e'lon qilinadi. Shu sababli lex.uz davlat tilining rasmiy huquqiy kommunikatsiyadagi asosiy elektron vositalaridan biri hisoblanadi.

Lex.uz platformasining asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat:

Rasmiylik va aniqlik

Hujjatlar davlat tilining rasmiy me'yorlariga mos ravishda tayyorlangan. Bu esa yuridik til madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Terminologik tizimlilik

Platformada yuridik terminlarning yagona uslubda qo'llanishi kuzatiladi. Bu huquqiy terminologiyaning standartlashuviga yordam beradi.

Ochiqlik va qulaylik

Fuqarolar qonunchilik hujjatlaridan bepul foydalanish imkoniyatiga ega.

Lotin yozuvining ustuvorligi

Platformada lotin yozuvidan keng foydalaniladi, bu esa davlat siyosatiga mos keladi.

Shuningdek, lex.uz platformasi o'zbek tilidagi rasmiy matnlarning elektron korpusini shakllantirishda muhim manba bo'lib xizmat qilmoqda. Tadqiqotchilar, talabalar va mutaxassislar ushbu bazadan ilmiy hamda amaliy maqsadlarda foydalanmoqda. Biroq ayrim hujjatlarda eski terminologiya yoki murakkab yuridik uslubning saqlanib qolishi oddiy foydalanuvchilar uchun qiyinchilik tug'diradi. Shu sababli kelgusida huquqiy matnlarning soddalashtirilgan elektron talqinlarini yaratish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Soliq.uz platformasida o'zbek tilidan foydalanish

soliq.uz va my.soliq.uz platformalari davlat soliq xizmatlarining elektron tizimini tashkil etadi. Mazkur platformalar orqali soliq hisobotlari topshirish, soliq qarzdorligini tekshirish, elektron hisob-fakturalar bilan ishlash va boshqa xizmatlar amalga oshiriladi. Soliq tizimining elektronlashuvi iqtisodiy boshqaruv samaradorligini oshirish bilan birga, davlat tilining iqtisodiy sohadagi funksional imkoniyatlarini ham kengaytirmoqda. Platformada asosiy menyular, xizmatlar va yo'riqnomalar o'zbek tilida berilgan. Ayniqsa, so'nggi yillarda interfeyslarning davlat tiliga moslashtirilishi sezilarli darajada yaxshilangan.

Shunga qaramay, ayrim muammolar mavjud:

- iqtisodiy va moliyaviy terminlarning tarjimasida turli variantlar uchraydi;
- texnik xatoliklar sababli ayrim oynalar rus tilida chiqadi;
- lotin va kirill yozuvlarining parallel qo'llanilishi kuzatiladi;
- ayrim avtomatik bildirishnomalar ingliz tilida yuboriladi.

Masalan, “invoice”, “cashback”, “taxpayer identification number” kabi atamalar ba'zan o'zbekchalashtirilmagan holda ishlatiladi. Bu esa davlat tilining texnologik va iqtisodiy terminologiyasini yanada rivojlantirish zaruratini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, soliq tizimida o'zbek tilining qo'llanilishi fuqarolar va tadbirkorlarning elektron xizmatlardan foydalanish darajasini oshirmoqda. Elektron platformalarda davlat tilidan foydalanishning ijtimoiy ahamiyati davlat tilining elektron hukumat tizimida qo'llanilishi nafaqat lingvistik, balki ijtimoiy va siyosiy ahamiyatga ham ega.

Birinchidan, bu fuqarolarning davlat xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi. O'zbek tilidagi qulay interfeyslar aholining barcha qatlamlari uchun elektron xizmatlarni tushunarli qiladi.

Ikkinchidan, davlat tilining raqamli makondagi mavqei milliy identitetni mustahkamlaydi. Global internet makonida o'zbek tilining faol qo'llanilishi milliy madaniyatning saqlanishiga xizmat qiladi.

Uchinchidan, elektron platformalarda davlat tilining rivojlanishi yangi raqamli terminologiyaning shakllanishiga olib keladi. Bu esa zamonaviy o'zbek tilining ilmiy va texnologik salohiyatini oshiradi.

To'rtinchidan, davlat tilining elektron tizimlarda qo'llanilishi aholining raqamli savodxonligini oshirishga yordam beradi. Chunki foydalanuvchilar o'z ona tilida elektron xizmatlardan foydalanishda texnologiyalarni tezroq o'zlashtiradi.

Elektron hukumat tizimida uchrayotgan til muammolari

Tadqiqot davomida quyidagi asosiy muammolar aniqlandi:

1. Terminologik nomuvofiqlik

Bir xil texnik atamalar turli platformalarda turlicha tarjima qilinadi. Masalan:

- “authentication” — autentifikatsiya / tasdiqlash;
- “account” — akkaunt / hisob;
- “notification” — bildirishnoma / xabarnoma.

Bu esa foydalanuvchilarda chalkashlik tug'diradi.

2. Inglizcha atamalarning ko'pligi

Ayrim texnik tushunchalar to'liq tarjima qilinmayapti. Natijada interfeysda inglizcha so'zlar ustunlik qilmoqda.

3. Lotin va kirill yozuvining aralashligi

Elektron platformalarda yozuv standartining yagona emasligi foydalanuvchi tajribasiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

4. Avtomatik tarjima sifati

Ba'zi hollarda avtomatik tarjimalar grammatik jihatdan noto'g'ri yoki sun'iy ko'rinadi.

5. Til uslubining murakkabligi

Ayrim davlat xizmatlari tavsiflari oddiy foydalanuvchi uchun murakkab va tushunarsiz yozilgan.

Taklif va tavsiyalar

Elektron hukumat tizimida davlat tilidan foydalanishni rivojlantirish maqsadida quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

- Elektron platformalar uchun yagona o'zbekcha terminologik standart yaratish;
- Texnik va iqtisodiy atamalarning milliy lug'atini ishlab chiqish;
- Barcha davlat platformalarida lotin yozuvining yagona standartini joriy etish;
- Sun'iy intellekt asosidagi sifatli o'zbekcha tarjima tizimlarini rivojlantirish;
- Elektron xizmatlar matnlarini sodda va tushunarli uslubda yozish;
- Davlat organlari uchun raqamli til siyosati bo'yicha metodik qo'llanmalar ishlab chiqish;
- O'zbek tilidagi elektron korpus va lingvistik bazalarni kengaytirish;

- Platformalarni muntazam lingvistik ekspertizadan o'tkazish.

Xulosa

Elektron hukumat tizimida o'zbek tilidan foydalanish davlat tilining zamonaviy raqamli makondagi rivojlanishining muhim ko'rsatkichidir. my.gov.uz, lex.uz va soliq.uz platformalari tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda davlat tilini elektron xizmatlarga joriy etish bo'yicha sezilarli ishlar amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, davlat xizmatlari interfeyslarining o'zbek tilida faoliyat yuritishi, qonunchilik bazasining davlat tilida yuritilishi va elektron soliq xizmatlarining o'zbekcha shaklda rivojlanishi davlat tilining funksional imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Shu bilan birga, terminologik yagona standartning yetishmasligi, inglizcha texnik atamalarining ko'pligi va yozuv masalalaridagi nomuvofiqliklar mavjud muammolar sifatida saqlanib qolmoqda. Kelgusida elektron hukumat tizimida davlat tilining to'liq va sifatli qo'llanilishini ta'minlash uchun lingvistik standartlashtirish, raqamli terminologiyani rivojlantirish va o'zbek tilining zamonaviy texnologiyalarga integratsiyasini kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Davlat tili haqida"gi Qonuni. – <https://lex.uz>
2. O'zbekiston Respublikasining "Elektron hukumat to'g'risida"gi Qonuni. – <https://lex.uz>
3. Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali. – <https://my.gov.uz>
4. O'zbekiston Respublikasi milliy qonunchilik bazasi. – <https://lex.uz>
5. O'zbekiston Respublikasi Soliq qo'mitasi portali. – <https://soliq.uz>
6. 2020–2030-yillarda o'zbek tilini rivojlantirish konsepsiyasi. – <https://lex.uz>
7. Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi materiallari.
8. Elektron hukumat tizimiga oid ilmiy maqolalar va statistik ma'lumotlar.